

Z. Ornea

Anii treizeci

Extrema dreaptă românească

Prefață de Marta Petreu

POLIROM
2025

Sumar

<i>Prefață</i> (Marta Petreu)	13
<i>Preliminarii</i>	19
Capitolul I. <i>Democrația și raționalismul sub acuzare</i>	23
1. Pașoptismul, oaia neagră a tradiționalismului extremist, ca moment de început al europenizării, adică al înstrăinării și imitării. Necesitatea sociologică a pașoptismului. Refuzul Occidentului și exaltarea Orientului pe temeiul ortodoxiei – o negațiune a europenizării țării noastre.	28
2. Critica, de către autohtonism, a structurilor democratice (pluripartidism, Constituție, parlamentarism, autonomie locală). Elogiul totalitarismului și al partidului unic de către extrema stîngă și extrema dreaptă. Nichifor Crainic și dezavuarea democrației parlamentare în favoarea modelului fascist italian al reprezentării profesionale. Nae Ionescu și discreditarea partidelor politice. Elogiul dictaturii partidului de mase și guvernelor de personalități deasupra partidelor. Negarea regimului constituțional parlamentar de influență apuseană. Mihail Manoilescu, adversar al regimului democrației parlamentare și fondator al doctrinei corporatiste (<i>Secolul corporatismului</i> , 1936). Negarea pluripartidismului și elogiul statului corporatist. Fundamentarea necesității partidului unic, un model totalitar. Exponenții „noii generații” împotriva democrației parlamentare asimilate cu politicianismul venal. Cioran și elogiul dictaturii. Mircea Eliade vituperînd democrația și elogiînd dictatura. Constantin Noica, M. Polihroniade, Dragoș Protopopescu, Toma Vlădescu, Nicolae Roșu – variațiuni pe aceeași temă obsesivă. C.Z. Codreanu, negator al democrației, exaltînd totalitarismul. Vasile Marin și Traian Brăileanu despre rostul revoluției naționaliste a legionarismului ca anulare a democratismului. Replica democratismului. Mihai Ralea și apărarea valorilor democrației și ale europenismului. Asocierea întru apărarea aceluiași valori a lui Ion Vinea, Șerban Voinea, Sandu Tudor, Tudor Vianu.	36
3. Disputa în jurul conceptului de rațiune, o prelungire a celei despre democrație. Descartes, oaia neagră a mistagogilor. Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Nicolae Roșu. Dispută în jurul posibilității creării unei filozofii specific autohtoniste românești. Filozofie națională sau filozofie universală.	63
Capitolul II. <i>Românism și autohtonism</i>	75
1. Negarea spiritului european, în genere, și a necesității integrării noastre în spațiul acesteia, în special. Elogiul Răsăritului de care ar aparține	

cultura și civilizația românească. Repudierea latinității. Scopul acestei demonstrații: împiedicarea evoluției structurilor românești spre o civilizație modernă de tip apusean. Pledoaria autohtonizantă, o fraudă istorică pentru că România se afla, de un secol, pe drumul evoluției moderne de tip capitalist. Formula sufletească a românului redusă la ortodoxie. Eliminarea din spațiul sufletească românesc a românilor de alte confesiuni (greco-catolici, catolici, protestanți). Nae Ionescu și Nichifor Crainic – apărători ai autohtonismului exclusivist. Replica raționaliștilor la ideea că formula sufletească a românilor s-ar reduce la ortodoxism. Statuarea, de către Nichifor Crainic, a etnicității pe criteriile biologiei rasiste. Opiniile contrare ale lui P.P. Negulescu și G. Ibrăileanu. Nu rasa, ci mediul cultural formează psihologia individuală. Antropologia modernă despre anacronismul teoriilor raseologice. 75

2. Sextil Pușcariu și D. Stăniloae despre ortodoxie. Popor latin de religie ortodoxă, specificitatea noastră. Greco-catolicii sunt totuși români. Blaga, în 1930, respinge ideologia ortodoxistă a lui Crainic. Mircea Florian despre formarea națiunilor în epoca modernă, ca urmare a apariției statului. În Evul Mediu existau popoare, dar nu națiuni. Filozofare, nu filozofie națională. C. Rădulescu-Motru și cartea lui *Românismul, catehismul unei noi spiritualități*. Iritarea autohtonistilor radicali la publicarea primelor fragmente în reviste. Definirea spiritualismului românesc ca opus raționalismului. Românismul prezentat ca naționalismul anilor treizeci. Religia unește, nu separă oamenii. Românismul se disociază de ortodoxism. Crainic împotriva conceptelor de românism și spiritualitate formulate de Rădulescu-Motru. Alte reacții. Crainic împotriva toleranței și ospitalității poporului român. Cioran despre adversitatea față de străini ca element caracteristic simțirii naționale românești. 95

3. Preocuparea religioasă și autohtonismul. Încercarea de a atrage tineretul spre fundamentalism. Legionarismul ca mișcare etică (apoi și politică) fundamentalistă. Noua generație spiritualistă religioasă, dar nefundamentalistă. Românismul ca ideal de stat și cultură organice. Eliade despre românism. Emil Cioran și misionarismul. Disocierea lui Cioran de tradiționalism, pledoaria pentru europenism și rolul liberalismului împotriva fatalismului din psihismul românesc. Dezavuarea opiniilor lui Cioran de către tradiționaliști. 109

Capitolul III. *Noua generație*. 121

1. Constituirea tinerei generații prin *Itinerariul spiritual* (1927) al lui Mircea Eliade. Replica „bătrînului” Șerban Cioculescu. Polemică de idei. Membri ai tinerei generații. Crearea (1932) a asociației „Criterion”. Activitate. Ciclurile de conferințe-simpozioane și imensul lor ecou. Episodul trist al dizolvării „Criterionului” (1934). Revista *Criterion* (1934) și scurta ei existență. Ancheta revistei *Vremea* (decembrie 1932) despre noua generație. 121

2. Primele roade, în operă, ale tinerei generații. Eliade, din nou, în 1932, despre idealul generației tinere spiritualiste. Sebastian și Comarnescu despre același fenomen. Infiltrarea, de prin 1934, a morbului politicii în structurile noii generații. Noica, Eliade resping activismul politic în

- 1932-1934. Mirajul extremei drepte și al celei a stîngii democratice. Convergențe și divergențe între *Gîndirea* și noua generație. 133
3. Convertirea spre extrema dreaptă – un proces lent. Motivații ale actului de convertire. Eugen Ionescu, în 1945, despre sfîrșitul tragic al generației „Criterion”. Convertirea sau rinocerizarea ca proces. Exemple reprezentative pentru acest proces de convertire. Emil Cioran, un antemergător. Ciclul *Scrisori din Germania* (1933) și simpatia declarată pentru hitlerism. Elogiul lui Mussolini. Cioran în București, în perioada statului național-legionar. Conferința sa la radio din 27 noiembrie 1940, *Profilul interior al Căpitanului*. Plecarea sa la Paris, după rebeliune. Disocierea de opiniile de tinerețe, în interviuri și la reeditarea cărților și publicisticii sale din anii treizeci. Procesul de convertire la Mircea Eliade. Toamna anului 1936-începutul anului 1937 – momentul aderării. Jurnalul lui Mihail Sebastian despre începutul înverzirii lui Eliade. Publicistica filolegionară a lui Eliade. Încarcerarea lui Eliade în lagărul pentru legionari de la Miercurea Ciuc. Eliberarea. Plecarea, în aprilie 1940, ca atașat de presă la Londra. Condamnarea asasinării de către legionari a lui N. Iorga și Virgil Madgearu. Nedisocierea lui Eliade de convingerile sale legionare din tinerețe. Convertirea tîrzie a lui Constantin Noica. Schimb de scrisori, în decembrie 1938, între Comarnescu și Noica. Comarnescu îl îndeamnă să renunțe la legionarism. Noica refuză. Numărul unic al revistei, integral scris de Noica, *Adsum* (8 august 1940). Dezvoltarea unor motive legionare. Noica, prim-redactor (din 8 septembrie 1940) la reapărutul ziar al mișcării legionare *Buna Vestire*. Articolele delirante, în spirit legionar, ale lui Noica în *Buna Vestire*. 148
- Capitolul IV. *Extrema dreaptă. Orientări*. 178
1. Nae Ionescu și influența sa asupra lumii studentești. Temele preferate ale noii generații își au rădăcina în ideile profesorului Nae Ionescu. Apropierea lui Nae Ionescu de mișcarea legionară (toamna lui 1933). Întîlnirea Nae Ionescu-Codreanu. Arestarea profesorului ca autor moral al asasinării lui I.G. Duca. Eliberarea lui înaintea procesului. Suspendarea ziarului *Cuwîntul*. Reaparitia lui pentru cîteva luni tocmai în ianuarie 1938. Profesorul, martorul apărării în procese ale legionarilor. Simpatia pentru mișcarea legionară exprimată public în *Buna Vestire* din iunie 1937. Prudența directorului la reaparitia *Cuwîntului*. Afirmarea, totuși, a simpatiilor prolegionare. Încarcerarea sa, la 8 mai, în lagărul pentru legionari de la Miercurea Ciuc. Nae Ionescu în lagăr. Ciclul lui de conferințe, în lagăr, *Fenomenul legionar*. Eliberarea din închisoare, datorită îmbolnăvirii de cord. Decesul prematur. 178
2. Nichifor Crainic și acapararea (1922, 1926) conducerii revistei *Gîndirea*. Întemeierea, în 1932, a ziarului *Calendarul*, ca organ al unui dorit partid religios, după model catolic. Sprijinirea mișcării legionare. Interzicerea *Calendarului* (la 30 decembrie 1933), considerat autor moral al asasinării lui I.G. Duca. Arestarea lui Nichifor Crainic și achitarea sa în procesul intentat nicadorilor. În ciuda insistențelor, n-a mai izbutit să capete aprobare pentru reaparitia *Calendarului*. Aparitia, în noiembrie 1935, a săptămînalului *Sfarmă Piatră*, unde Crainic e *spiritus rector*.

Eliminarea lui Crainic din Partidul Național-Creștin, la a cărui întemeiere a fost cofondator. Polemicile cu Goga, Cuza-tatăl și fiul. Publicarea, în *Sfarmă Piatră*, a Programului statului etnocratic elaborat de Crainic. Fundamentalismul retrograd al acestui program de organizare statală, economico-politică și culturală. În 1938 revista e în derivă, în 1938-1939 *Sfarmă Piatră* se adaptează carlismului, condamnându-i pe legionari. Încetarea apariției în martie 1939. Reapariția. Crainic, adept al naționalismului integral, negat și de cuzism, și de legionarism – creatorul unei orientări distincte în ansamblul extremismului de dreapta. Un naționalism după modele împrumutate de la statele totalitare. . . .194

3. Cariera ministerială și științifică a lui Mihail Manoilescu. Tentația corporatismului fascist italian. Teoretizări. Elogiul partidului unic, expresie a concepției totalitare. Elogiul Germaniei hitleriste și pronosticarea (în 1941) a victoriei inevitabile a Germaniei în război. Speranța că prin Legiune își va putea înlăptui corporatismul. Finanțarea ziarului mișcării legionare, *Buna Vestire*, în același scop. Încrederea în biruința legionarismului și militantismului legionar a lui Manoilescu. Candidat și ales senator pe listele legionare, în două județe, la alegerile din decembrie 1937. M. Manoilescu, cu corporatismul său, un abandonat de legionarismul condus de Horia Sima, în perioada statului național-legionar. Supralicitarea lui Manoilescu pentru a intra în atenția legionarismului instalat la guvernare. 211

Capitolul V. *Legionarismul ca grupare politică și orientare*

în spiritul public 228

1. Preistoria mișcării legionare. Corneliu Zelea Codreanu, student la Iași (1919-1922). Detenția la închisoarea Văcărești, în urma unui complot. Achitarea la proces. Tabăra de muncă de la Ungheni pentru construirea unui cămin studentesc la Iași. Primele conflicte cu prefectul de poliție Iași, C.G. Manciu. Uciderea lui Manciu de către Codreanu. Procesul și achitarea lui Codreanu. Constituirea, în 1927, a Legiunii Arhanghelului Mihail. Fondatorii. Codreanu, Căpitan al Legiunii. Munca pentru organizarea Legiunii. Structura pe orizontală și verticală a Legiunii. Adoptarea denumirii (în iunie 1930) de Garda de Fier. Charisma lui Codreanu. Prima dizolvare (ianuarie 1931) a Gărzii de Fier de către guvernul național-tărănesc (ministru de Interne: Ion Mihalache). Arestarea lui Codreanu și achitarea sa la proces. Activitatea Gărzii de Fier în semiclandestinitate. Codreanu, deputat de Neamț în octombrie 1931. A doua dizolvare a Gărzii de Fier (tot în 1931, ministru de Interne: Const. Argetoianu). Codreanu, a doua oară deputat (1932). Intrarea în Legiune (1932) a grupului de tineri intelectuali de la revista *Axa*, în frunte cu M. Polihroniade. Începutul acțiunilor constructive (taberele de muncă) ale legionarilor (1933). Dizolvarea de către guvernul liberal I.G. Duca (decembrie 1933) a Gărzii de Fier și interzicerea participării ei la alegeri. Asasinarea prim-ministrului I.G. Duca de către un grup de trei legionari (nicadorii), pe peronul gării Sinaia. Arestarea asasinilor și a altor militanți. Codreanu se ascunde. Reapare la proces. Condamnarea nicadorilor, achitarea lui Codreanu. Fortificarea mișcării legionare prin lozinci populiste, moralitate, ortodoxie și românism integral. Idealul revoluției naționale. Renunțarea de către guvernul

- Tătărescu la regimul de severă interdicție a mișcării legionare. Reluarea taberelor de muncă. Înființarea (1935) a partidului Totul pentru Țară. Congresul studenților (legionari) de la Tîrgu Mureș (aprilie 1936) și constituirea *Echipelor morții*. Asasinarea, de către decemviri, a disidentului legionar Mihail Stelescu (iulie 1936). 228
2. Creșterea numerică a membrilor Gărzii de Fier. Trimiterea în Spania, de partea armatelor lui Franco, a unei echipe de combatanți. Moartea lui Moța, Marin și pelerinajul înmormîntării lor, transformat în funeralii naționale. Alegerile din decembrie 1937. Pactul Totul pentru Țară (Codreanu), P.N.Ț., Partidul Liberal (Gh. Brătianu) – legitimarea legionarismului. Succesul electoral al mișcării legionare și creșterea numerică a membrilor ei. Guvernul Goga-Cuza. Demiterea lui după 45 de zile. Regele Carol al II-lea obține din partea marilor partide democratice (P.N.Ț., P.N.L.) acordul unor măsuri politice speciale. Formarea guvernului Miron Cristea. Abrogarea Constituției din 1923 și adoptarea, în februarie 1938, a unei noi Constituții, care instaurează dictatura regală. Dizolvarea partidelor politice. Legionarii din nou în ilegalitate. Prigoana din perioada dictaturii regale. Scrisoarea lui Codreanu către N. Iorga. Primul proces al lui Codreanu din 1938 și condamnarea sa la șase luni închisoare corecțională. Al doilea proces Codreanu (tot în 1938) și condamnarea sa la zece ani. Eroarea lui Armand Călinescu, prim-ministru al României (septembrie 1939). Sîngeroasa acțiune de pedeapsă – mișcarea legionară lipsită de elita conducătoare. Încercarea regelui (martie 1940) de a se concilia cu mișcarea legionară. Eliberarea unor legionari din lagăre și închisori. Trei legionari în guvernul Ion Gigurtu. . . .245
3. Mișcările de protest stradal ale legionarilor la începutul lui august 1940. Ion Antonescu – premier al României. P.N.L. și P.N.Ț. refuză să participe la constituirea guvernului de uniune națională. Antonescu apelează, în consecință, la legionari. Abdicarea silită a regelui și decretarea statului național-legionar. Tensiuni între Horia Sima și cadrele cu stagiu în conducerea mișcării. Disidența bătrînului Ion Zelea Codreanu, care se voia comandantul mișcării legionare. Arivismul și goana după acumulare rapidă erodează mișcarea legionară și provoacă dezaprobarea lui Antonescu. Solemnități aniversare și parastase. Pornirea acțiunilor de pedeapsă împotriva adversarilor. Campania de presă împotriva lui N. Iorga, declarat vinovat, inițial, pentru arestarea, apoi asasinarea lui Codreanu. Tensiunea dintre Antonescu și legionari. Asasinatele de la Jilava. Asasinarea lui Iorga și Madgearu. Sima se opune arestării asasinilor. Germania de partea lui Antonescu. Rebeliunea legionarilor. Fuga căpeteniilor legionare în Germania. Legionarismul, un fenomen politico-ideologic interbelic. 258
4. Legionarismul și refuzul construcțiilor teoretice doctrinare. Caracterul internațional al doctrinei de dreapta – un paradox. Legionarismul, o revoluție spirituală. Eroicul și cultul morții ca jertfă. Violența ca metodă de educație. Imposibila conciliere dintre violență și mila creștină. Radu Dragnea și Nae Ionescu despre ortodoxie și naționalism. Naționalism – o cădere în păcat? Nae Ionescu și M. Polihroniade resping această judecată. 275

5.	Istoricitatea ideii de om nou și lume nouă. Legionarismul și militarismul pentru crearea omului nou. Codreanu despre făurirea omului nou. Alți comentatori despre omul nou ca expresie a elitei naționale și sociale. Taberele de muncă, mijloc de creare a omului nou. Extensiunea acestui mijloc de educație legionară după 1935. Corneliu Zelea Codreanu și Ion I. Moța despre rostul taberelor de muncă drept școală de educație. Sfântul Sinod interzice în 1935 activitatea taberelor de muncă pentru construirea și repararea unor biserici.	287
6.	Charisma lui Corneliu Zelea Codreanu. Comportamentul sobru și moral al Căpitanului. Cultivarea spiritului religios. Un posedat al convingerilor sale aspre și purificatoare. Charisma lui Codreanu cucerea nu numai oamenii simpli, ci și tineri intelectuali. Idealul afirmat de el apărea ca o alternativă într-o lume dezamăgită, fără speranță și deusolată. Pamfil Șeicaru și Nichifor Crainic despre C.Z. Codreanu. Crainic crede că această charismă a fost consecința unei psihoze. Cultul Căpitanului. Elogiul cărții lui Codreanu <i>Pentru legionari</i> . Constantin Noica și Traian Herseni, Emil Cioran, exultanți, după septembrie 1940, despre personalitatea lui Codreanu.	297
Capitolul VI. <i>Problema evreiască</i>		305
1.	Incursiune în statistica temei. Masiva imigrare a evreilor în Moldova după 1830-1850. Populația evreiască în recensămintele populației României din 1880 și 1912. Reîntregirea României din 1918 și sporirea numărului evreilor (recensămîntul din 1930). Repartizarea pe provinciile istorice ale țării. Articolul 7 din Constituția din 1866 și interdicția de a căpăta cetățenie română. Revizuirea, ineficientă, a articolului 7 în 1879. Acordarea, în 1919, a cetățeniei române evreilor trăitori în țară la 4 august 1916. Evreii din provinciile realipite la trupul țării au venit cu drepturile cetățenești căpătate acolo. Constituția din 1923 legalizează această stare de fapt. Decretul-lege din ianuarie 1938 privind revizuirea cetățeniei evreilor. Peste o treime își pierd cetățenia română. Legea din august 1940 privind statutul juridic al evreilor. Evreii, cetățeni de categoria a doua. Noile legiuri antievreiești în vremea statului național-legionar și sub dictatura lui Ion Antonescu. Pogromul de la Iași, decimarea evreilor din Basarabia și Bucovina de Nord. Transnistria. Agitațiile antisemite de după 1918 și „generația de la '22”	305
2.	Emil Cioran și opinia sa despre evrei, în 1936 (<i>Schimbarea la față a României</i>) și 1956 (<i>Ispita de a exista</i>). Manifestări ale antisemitismului fundamentalist, sprijinit pe argumente teologale. Nichifor Crainic în al său stat etnocratic. Antisemitismul fundamentalist în prefața lui Nae Ionescu la romanul <i>De două mii de ani</i> de M. Sebastian. Mircea Eliade polemizează cu Nae Ionescu.	314
3.	Opinii ale lui Constantin Noica și M. Eliade. <i>Porunca Vremii</i> și antisemitismul militant. Traian Brăileanu, Nicolae Roșu, Ion I. Moța. Ziarul <i>Chemarea Vremii</i> în 1940-1941. Antisemitismul fără evrei de după 1989.	323
Capitolul VII. <i>Ideologiile totalitare și literatura</i>		331
1.	Ideologiile totalitare și aspirația spre aservirea literaturii. Postulatele realismului socialist se regăsesc în ideologia literară a extremei drepte	

din anii treizeci. Ion I. Moța despre necesitatea artei cu tendință. Traian Brăileanu despre necesitatea creării artei naționaliste. Procesul literaturii interbelice. Idealul artistic – literatura condeierilor legionari. Condamnarea criteriului estetic în actele evaluării. Literatura țărilor totalitare (Italia, Germania, U.R.S.S.), model de artă angajată. . . .	331
2. Rechizitoriul criticii literare, considerată vinovată că a încurajat evoluția literaturii pe un drum nerodnic. Negarea existenței criticii literare. Marii critici interbelici socotiți drept abili recenzenți. Injuriile la adresa lui E. Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu și a celorlalți critici. Scandalul în jurul literaturii socotite pornografice declanșat de N. Iorga și întreținut în gazetele de extremă dreaptă. Campania împotriva operei lui Arghezi, considerată o încarnare a abjecției morale. Pornografie și iudaizare. Arestarea, la cererea lui Brătescu-Voinești și a presei de extremă dreaptă, a lui Geo Bogza, H. Bonciu, Felix Aderca. Mircea Eliade, victimă a campaniei împotriva pornografiei (pentru <i>Domnișoara Christina</i> și <i>Întoarcerea din ra</i>). Încercarea de excludere a sa din universitate. Contracampania presei democratice. Anchete. Năpustirea extremei drepte împotriva suprarealismului.	344
3. Anul 1928, un prag spre o nouă vîrstă în opera lui Sadoveanu. Sadoveanu și masoneria. Sadoveanu, director (1936) al cotidienei <i>Adevărul</i> și <i>Dimineața</i> . Campania pentru pedepsirea, ca trădător, a marelui scriitor. Arderea, în piețe publice, a cărților lui Sadoveanu de către cuziști și legionari. <i>Porunca Vremii</i> cere epurarea bibliotecilor de opera lui Sadoveanu. Replica, liniștită, a lui Sadoveanu. Protestul scriitorilor și admiratorilor lui Sadoveanu întru apărarea personalității și a operei sale. Sadoveanu, Doctor Honoris Causa al Universității din Iași.	360
<i>Indice de nume</i>	367

Antonescu este, de fapt, stăpînul situației. Necăpătînd agreementul P.N.Ț. și P.N.L., va fi nevoit să se sprijine – ca partid – exclusiv pe legionari. Aceștia își încep parastasele și manifestările publice, cea mai importantă fiind – la începuturi – solemnitatea din 13 septembrie pentru cinstirea Căpitanului, cu coloane de legionari îmbrăcați în cămăși verzi care străbat străzile Bucureștiului, Sima – evident – rostind o cuvîntare. Dădeau impresia că sunt factorul de putere. Nu erau încă, deși izbutiseră să inculce acest sentiment în țară (de pildă, au reușit prin legionarul Nelu Manzatti – de fapt Mînzatu –, care a căpătat acordul lui Nichifor Crainic, încă titular al Ministerului Propagandei Naționale, ca semnalul la radio să fie acordurile primei strofe din *Sfîntă tinerețe legionară*¹). Antonescu mai spera să obțină din partea P.N.Ț. și P.N.L. să delege reprezentanți în guvern. Fiind refuzat, a apelat la cîțiva tehnicieni din afara partidelor, generali și legionari. În perioada 6-13 septembrie, Antonescu a dus tratative cu Sima, prin intermediul generalului Dragomir. Antonescu dorea mult – insista, pentru asta, și Mihai Antonescu, care fusese georgist – includerea în guvern a lui Gh. Brătianu, Sima fiind, în principiu, de acord, cu condiția ca acesta să nu-i disloce ministerele dorite pentru legionari. Înțelegerea cu Gh. Brătianu a eșuat, pentru că dorea prea mult (vicepreședinția, Externele și toate ministerele economice). De fapt, Gh. Brătianu ridicase aceste prea mari pretenții pentru a nu intra în guvern, compromițîndu-se alături de legionari².

Înțelegerea Antonescu-Sima a fost perfectată în timpul solemnității pentru cinstirea lui Codreanu. Legionarii au căpătat: vicepreședinția (Horia Sima), Internele (generalul Petrovicescu), Externele (Mihail Sturdza), Sănătate, Muncă, Ocrotiri Sociale (Vasile Iasinschi), Educație, Culte și Instrucție Publică (Traian Brăileanu), Ministerul Colonizării și Evacuării Populației (Corneliu Georgescu), două subsecretariate de stat (Al. Constant la Propagandă, Constantin Papanace la Finanțe). La 14 septembrie, România e proclamată stat național-legionar. Decretul regal, promulgat în aceeași zi de 14 septembrie, precizează, printre altele: „2. Mișcarea legionară este singura mișcare recunoscută în noul stat, avînd ca țel ridicarea morală și materială a poporului român; 3. Dl general Ion Antonescu este conducătorul statului național-legionar și șeful regimului legionar; 4. Dl Horia Sima este comandantul mișcării legionare”³.

Mențiunea din decretul regal că Sima este comandantul mișcării legionare a constituit izvorul contestării sale, în mișcare, de către vechii comandanți. La 2 noiembrie 1935, Căpitanul îi adresase o circulară,

1. Cf. Horia Sima, *Era libertății*, vol. I, Madrid, 1982, p. 18.

2. *Ibidem*, p. 42.

3. *Ibidem*, p. 56.

într-un fel de felicitare: „Horia Sima, 1. E bun sistemul întrebuițat de Timișoara. Cred că va da roade bune. 2. N-ai nici o teamă. Sunt simple amenințări. În fața lor însă cu atît mai aprig trebuie să apară legionarul. Sfidează-i cu toate amenințările lor și plînge-le de milă pentru ce-i așteaptă”¹. Dar Sima nu apucase să fie în comandamentul central pe vremea lui C.Z. Codreanu. Intrat în Legiune prin 1928-1930, în cadrul Centrului Studențesc din București, a devenit șef al județului Severin, apoi pe întregul Banat. N-a făcut însă parte din comandamentul central sau din Senat pe vremea Căpitanului. Împrejurările amintite, din anii prigonirii (1938-1940), l-au adus în frunte, în lipsa altor cadre cu stagiul din vremea lui Codreanu. Tensiunea dintre Sima și vechile cadre din conducerea legionară s-a instalat pe dată. Radu Mironovici, Ilie Gîrneată, Corneliu Georgescu (fondatori), Mile Lefter, preotul Dumitrescu-Borșa, Viorel Trifa (fostul președinte al U.N.S.C.R.) nu vedeau cu ochi buni instalarea lui Sima la cîrma mișcării. Îl considerau un neofit și chiar un uzurpator, alăturîndu-se sau sprijinind disidența bătrînului Ion Zelea Codreanu. Acesta nu-l recunoștea pe Sima drept șef al Legiunii, începînd, chiar de la 6 septembrie, să facă numiri în diferite funcții și chiar să ocupe Casa Verde din București. I-ar fi declarat ritos lui Sima că pe scaunul Căpitanului nu va sta decît tatăl său. A mers pînă acolo în rezistența sa încît a refuzat să participe și la solemnitatea zilei Căpitanului, să facă parte din guvern, ținîndu-se deoparte de orice manifestări ale mișcării. „Pretenția prof. Codreanu – scria Sima – de a conduce mișcarea legionară era absurdă. Dacă nu eram eu, putea s-o conducă oricare alt legionar, afară de prof. Codreanu. În primul rînd pentru că prof. Codreanu nu cunoștea ordinea internă a mișcării... Prof. Codreanu cerea să fie recunoscut Șef al Legiunii în virtutea faptului că este tatăl Căpitanului, adică voia să pună în aplicare principiul eredității pe care tocmai fiul său îl declarase nepotrivit pentru a servi de criteriu la alegerea cadrelor de conducători la toate nivelele. S-a mai întîmplat apoi lucrul neplăcut că biruința mișcării s-a realizat peste capul profesorului, care era pe punctul să torpileze întreaga acțiune de la 3 septembrie prin proiectata lui audiență la rege, de la care l-am oprit în ultimul moment.” După victorie, „pretindea o șefie care-i depășea posibilitățile lui și care și așa nu ar fi putut-o exercita niciodată, chiar dacă nu aș fi fost eu”². Sima acreditează chiar opinia că, din 6 pînă în 13 septembrie, Antonescu ar fi așteptat să vadă care dintre cele două tabere (Codreanu bătrînul sau Sima) stăpînește mișcarea legionară, pentru a trata cu aceea care deținea puterea efectivă. Cît despre disidența grupului dr. Vasile Noveanu (aceea din guvernul Gigurtu), aceasta a fost anihilată rapid.

1. *Circulările Căpitanului*, 1934-1937, 1937, p. 48.

2. Horia Sima, *op. cit.*, vol. I, pp. 16-17.

Mai rezistentă se dovedea a fi aceea a lui Codreanu-tatăl, sprijinit de câțiva șefi legionari reveniți din Germania, neavînd parte și de reze-mul altor căpetenii, chiar dacă nici aceștia nu vedeau cu ochi buni instalarea la cîrmă a lui Sima. Acesta, abil, prin numiri în funcțiuni, a izbutit să creeze o conducere a mișcării botezată Forul Legionar, din care făceau parte, pe lîngă Sima, Traian Brăileanu, Ilie Gîrneată, Radu Mironovici, Corneliu Georgescu, Mile Lefter, Vasile Iasinschi, Ion Popescu-Buzău, Constantin Papanace. Bătrînul Codreanu se ținea dîrz și, retras la Huși, nu înceta să-l denunțe pe Sima drept uzurpa-tor. O vizită a lui Sima la Huși, la 5 noiembrie 1940 (la sfatul Elenei Codreanu și al Iridentei Moța), n-a dat rezultate. Bătrînul continua să ceară predarea șefiei mișcării legionare și recunoașterea sa drept „loctiitor pămîntesc al Căpitanului”. O săptămînă mai tîrziu s-a pro-dus și o lovitură în forță a grupului Codreanu-tatăl, ocupînd sediul Casei Verzi din strada Gutenberg, profesorul instalîndu-se solemn pe scaunul Căpitanului și începînd să dea ordine. A intervenit, repede, poliția legionară și, după focuri de revolver și doi morți, ordinea a fost restabilită. Codreanu-tatăl s-a înapoiat la Huși, iar acoliții săi (Radu Ciorogaru, preotul Dumitrescu-Borșa și Dumitrescu-Zăpadă) au fost excluși din mișcare de către Forul Legionar¹. Dar tensiunile intestine s-au menținut tot timpul în cursul celor patru luni (mai precis, 131 de zile) ale statului național-legionar.

Legionarii, odată ajunși coparticipanți în fruntea statului, se orga-nizează, adaptîndu-se situației la care de atîta vreme visaseră. Mai întîi fac să reapară gazetele lor. La 8 septembrie reapare *Buna Vestire* (a fost o ediție specială în 6 septembrie), director fiind Gr. Manoilescu și prim-redactor (denumirea de atunci pentru funcțiunea de redac-tor-șef) Constantin Noica (echipa aceasta conducătoare își va înceta funcțiunile la 20 octombrie 1940, Noica fiind înlocuit cu Horia Stamatu). La 16 octombrie reapare *Cuvîntul* (o mențiune preciza: „ziar al mișcă-rii legionare”), avîndu-l ca director pe prof. P.P. Panaitescu, devenit rector al Universității din București. Provincia avea parte, și ea, de numeroase gazete legionare. Sunt rapid reeditate cărțile lui Codreanu și ale altor fruntași legionari și unele broșuri și cărțicele din „fondul tradițional” al mișcării. Grijă mare a avut conducerea mișcării să-și creeze fonduri pentru fortificarea financiară. Chiar la 18 septembrie a luat în primire patrimoniul Străjii Țării, inclusiv sediile acesteia. Apoi legionarii au devenit conducători ai Oficiului de Românizare, acaparînd magazine, întreprinderi din proprietatea unor evrei. E ali-mentat cu mari sume, smulse cu japca, fondul Ajutorului Legionar, care se reorganizează la 26 septembrie. Dacă pînă la 6 septembrie condiția de legionar presupunea sacrificiu și suferință, acum începe

1. Horia Sima, *Era libertății*, vol. I, Madrid, 1982, pp. 587, 590-591, 592, 598.

să renteze. Criteriile de selecție a aderenților nu mai funcționează ca înainte, mișcarea sporindu-și numărul amețitor, printre noii membri fiind multă pegră din lumea mahalalelor, surtucărime din cea a sateilor. Numărul membrilor a crescut vertiginos, Sima apreciind – pentru aceste luni de domnie – că Legiunea ajunsese la jumătate de milion de persoane. Adversarii lui Sima i-au reproșat această prea largă deschidere a porților, socotind-o un act deliberat de pervertire a mișcării. Dar simiștii au aprobat această recrutare supranormativă, văzînd în ea un triumf. Era evident că fizionomia mișcării era alta, haotică, rapace, cu neofiți puși pe căpătuială și aranjare. Devenise un organism greu de controlat și condus. Și avea în mîină puternice pîrghii politico-administrative: primării, prefecturi, cîteva ministere, o poliție proprie, posturi în conducerea Oficiilor de Românizare, în aparatul administrativ al primăriilor, județelor, ministerelor, instituții culturale și altele de tot felul.

Legiunea trăia fenomenul inedit de partid ajuns la putere, în care nu numai noii aderenți, dar și destule cadre vechi își erodau idealismul doctrinar datorită tentației banului și a rapidei îmbogățiri. În nesiguranța dăinuirii regimului instaurat, pofta de îmbogățire trebuia satisfăcută rapid, cu orice mijloace. Degeaba scriau gazetele legionare despre jertfă, dreptate și crez, încercînd să-și educe contingentele, pentru că jos, la bază (și, adesea, chiar mai sus), acționa, vorace, foamea de înavuțire neîntîrziată. Apoi, devenit peste noapte partid de guvernămînt, membrii Legiunii, nutriți și cu ideea că înfăptuiesc o revoluție națională, nu mai țineau seama de lege și ordine, socotind că dispoziția unui comandant sau propria vrere ține loc de normă juridică. Vor fi acest haos generalizat și domnia bunului-plac instaurate de legionari unul din asprele reproșuri ale lui Ion Antonescu, sporind tensiunea dintre Sima și general, care chema mereu, inclusiv în ședințele Consiliului de Miniștri, la ordine și legalitate. Este cu totul semnificativ acest comunicat al generalului Antonescu publicat în ziare la 8 octombrie 1940: „Unele elemente îmbrăcate clandestin în cămașă verde și altele cu false tocure de ziarist la ureche merg din casă în casă și din întreprindere în întreprindere, în capitală și în țară, pentru a amenința, a teroriza și a stoarce bani... Președintele Consiliului de Miniștri roagă pe toți care au fost sau vor mai fi atacați de acești pirați să nu se lase intimidați și să anunțe imediat Siguranța Statului. Nu poate fi adevărat legionar acela care calcă ordinul meu și care iese din legea statului, din legea ordinei și din legea omeniei. Cercetarea de orice natură, într-un stat de ordine, cum este acela național-legionar pe care-l voim, nu o pot face decît organele create de lege și pedeapsa, pentru orice faptă, nu o poate aplica decît justiția. Altfel deschidem poarta anarhiei și pe ea va intra furtuna care va spulbera totul și fără alegere... Oricui ar aparține omul ca credință, el este tot om, și legionarul adevărat nu trebuie să uite aceasta. Cine

nu ascultă de această poruncă trebuie să știe că compromite noul regim. În consecință, va fi socotit ca dușman al regimului și tratat ca atare oricine se abate de la această cale. Regimul trebuie să triumfe, dar numai pe căi legale. Altfel este pieirea tuturor. General Antonescu”¹.

Iar solemnitățile, paradele, oficiile se țineau lanț. După manifestările din septembrie, la 6 octombrie are loc, la București, ceea ce s-a numit marea demonstrație de forță legionară, cu participarea a peste o sută de mii de cămăși verzi care defilează în fața lui Antonescu și a lui Sima. Radu Mironovici, comandant al *Bunei Vestiri*, e prezentat ca organizator al manifestației. La 27 octombrie sunt reînhumate, la Predeal, osemintele legionarilor uciși în lagărul de la Vaslui. La 8 noiembrie, o mare festivitate și manifestație, în capitala Moldovei, proclamă Iașiul oraș al mișcării legionare. Apoi, în cursul lunii noiembrie, începe și se încheie revizuirea proceselor lui C.Z. Codreanu. La 30 noiembrie, la Mausoleul de la Casa Verde din București, are loc reînhumarea lui C.Z. Codreanu, a decemvirilor și a nicadorilor. Firește că procesiunea s-a făcut printr-o mare demonstrație. Și n-am citat decât câteva dintre cele mai răsunătoare manifestații. În sfârșit, mișcarea condusă de Sima reia tradiția organizării taberelor de muncă, a colecțiilor fierului vechi (se numea, desigur, „bătălia pentru fierul vechi”), iar după cutremurul din 10 noiembrie echipe de legionari lucrează, activ, pentru înlăturarea dărîmăturilor și salvarea eventualilor supraviețuitori.

Vindicta a fost țelul urmărit de legionari chiar de la instalarea lor la putere. Voiau așadar să-i pedepsească pe cei ce inițiaseră și conduseseră prigonirile legionarilor în anii 1938-1940. În *Cărticica șefului de cuib*, la punctul 84, se spune: „Primul punct de program legionar. Dacă vă întreabă cineva ce este *jurământul pentru pedepsire*. A doua zi după victoria legionară se va constitui *Tribunalul excepțional*, care va chema în fața lui și va judeca pentru *trădare de patrie*

a) pe toți jefuitorii banului public;

b) pe toți cei ce au primit mită înlesnind afaceri;

c) pe toți cei ce, încălcînd legile fundamentale ale țării, au persecutat, au închis, au lovit pe legionari sau în familiile lor. Orice funcțiune ar deține, de la jandarm pînă la ministru, nimeni nu va scăpa acestei judecăți... Națiunea română, conștientă de drepturile ei, va începe viața cea nouă *prin pedepsirea legală*. Acest ceas îl așteptăm și răbdăm. Fără acest *ceas al pedepsirii* nu este posibilă nici o refacere în această țară”². Și Căpitanul legionarilor nu prevestise, în 1937, omuciderile violente din 1938-1939? Printre legionari se agita ideea

1. *Porunca Vremii*, IX, nr. 1766, 8 octombrie 1940.

2. Corneliu Zelea Codreanu, *Cărticica șefului de cuib*, 1937, p. 86.

că al lor Căpitan ar fi lăsat ca voință testamentară ideea că, după venirea la putere, li se va îngădui un termen de 24 de ore pentru acțiunea de pedepsire. Voiau ardent să-și răzbune suferințele și, mai ales, pe camarazii..., printre care se afla chiar Căpitanul. Cereau imperativ împlinirea pedepsirii, promisă sigur de Căpitan în *Cărticica*... Dar se împiedicau de intransigența lui Antonescu. În loc de pedepsire, acesta a dispus, la 30 septembrie, așezarea sub regimul domiciliului obligatoriu a unor foști demnitari. Legionarii au văzut în asta mai curînd o punere la adăpost și îl acuzau pe general că urmărește cocoșirea adversarilor Legiunii. Grigore Manoilescu, directorul *Bunei Vestiri*, a scris chiar, la 13 octombrie 1940, articolul „Prea multă eleganță”, în care denunța această politică de apărare a foștilor demnitari vinovați de prigonirea și uciderea legionarilor¹. Antonescu s-a supărat și Legiunea a fost nevoită să schimbe conducerea gazetei (director Al. Constant, prim-redactor Horia Stamatu). Firește că au fost arestate unele persoane, foști demnitari și unii socotiți implicați direct în asasinarea unor legionari. Dar Antonescu cerea judecarea lor și apoi pedepsirea, iar legionarii, impacienți, vedeau în aceasta o tergiversare vinovată menită să-i apere pe prigonitorii lor. Impasibil, Antonescu se revendica de la principiul legalității, din litera căreia declara că nu se abate. Tensiunea dintre cele două tabere aliate lua proporții.

O preocupare absorbantă o reprezenta N. Iorga, socotit de legionari drept vinovatul inițial al asasinării Căpitanului lor. Campania de presă, efectiv de instigare la asasinat, a fost pornită de *Porunca Vremii*, zeloasă în a veni în întâmpinarea doleanțelor legionare. Exclusă nu e nici o înțelegere prealabilă. În 8 septembrie, ziarul lui Ilie Rădulescu scria: „D.N. Iorga este cel mai autentic și mai consacrat călău moral al tineretului naționalist. Prin scrisul lui, prin conferințele lui, prin «sfaturile pe întuneric», prin influența lui și prin teroarea «personalității» lui intransigente, N. Iorga e răstignitorul generațiilor tinere și autorul moral al crimelor săvîrșite în numele unei «idei»”. Două zile mai târziu, prim-redactorul gazetei, I.P. Prundeni, semnează infamantul articol „Disecția unui călău: Nicolae Iorga”: „De peste o jumătate de veac țara trăiește tirania omului de cauciuc, cum i-a spus cîndva

---

1. Iată un fragment din acest articol: „E o mare greșală de a ierta cu totul pe vinovații de ieri, pe aceia care au furat și au benchetuit, în timp ce tot ei și slugile lor chinuiau și ucideau. A întinde vălul tăcerii peste cei vinovați de prăbușirea materială și, mai ales, de întinare morală a țării, a-i lăsa în judecata justiției, ferindu-i de condamnarea opiniei publice, este și mai primejdios... Legionarii trebuie să fie drepti față de adversari, dar trebuie să se ferească de gingășia imaculată pe care dușmanii vor să le-o sugereze. Să spună adevărului pe nume. Cei ce fac altfel, cei care în numele «eleganței» acoperă pe hoți și pe ticăloși să se gîndească bine ca nu cumva în acest fel să întineze moștenirea de bărbătesc curaj a celor căzuți în prigoană” (Grigore Manoilescu, „Prea multă eleganță”, *Buna Vestire*, serie nouă, 13 octombrie 1940).